

Uri László

Koszovó egységes szervezett bűnözési helyzetképe kialakításának nehézségei

A szervezett bűnözés számára az extraprofit megszerzése érdekében elengedhetetlen a mindent átszövő korrupció fenntartása, továbbá a gazdasági és a politikai életbe történő beépülése is. Az állam felderítő szerveinek kötelezettsége, hogy feltárják az adott ország területén működő szervezett bűnözői csoportok tevékenységének jellemzőit. A tagállami szinten túl az Európai Uniónak is szüksége van olyan elemzett információkra, amelyek közel egységes szemlélet alapján kialakított helyzetjelentéseken alapulnak. Különösen vonatkozik ez a volt Jugoszlávia utód-államaiban uralkodó viszonyokra. A „balkáni ék” irányából érkező kihívások, fenyegetések és kockázatok ugyanis komoly biztonsági problémát jelentenek. Válságkezelésben a tényfeltárás és a folyamatos nyomon követés a helyi rendvédelmi, titkosszolgálati szervek és a nemzetközi szervezetek számára egyaránt mindig bonyolultabb feladat. Ezért nem mindegy, hogy az illetékes döntéshozók a szervezett bűnözés elleni küzdelem tekintetében milyen információs csatornákon keresztül jutnak hozzá az értékelt információhoz, és azokra milyen válaszokat adnak. A rendszer vizsgálatára az egyik alkalmas környezet az EULEX koszovói missziója.

A globalizált világ egyik fontos jelensége az ún. információs társadalom kialakulása. Napjaink világa azonban e tekintetben sem tudott egységes fejlődési képet felmutatni. Az információs társadalom említésekor nemcsak az átlagos internethasználatról és a multimédiás tartalmak használatáról kell szót ejteni, hanem egy olyan szerteágazó és összetett rendszerről, amelynek megtervezése, kiépítése állami feladat.

A digitális olló általi megosztottság azt is jelenti, hogy csak az arra alkalmas országok képesek élni az információs társadalom által felkínált lehetőségekkel. Az információs társadalom jellemzői közül ki kell emelni a mindent átszövő hálózatok jelentőségét. Látnunk kell azonban, hogy a „... terrorizmus felbukkanását szintén a hálózatok kialakulásának törvényei irányítják, és azt is, hogyan használják ki ezeket”. (Barabás, 2003: 19.). Hasonló következtetésre jutott Bayer József is, aki szerint a „... fejlett technika és informatika nemcsak a termelésben kamatoznak, ugyanez a nemzetközi bűnözés és terrorizmus hatékonyabb válását is előmozdítja”. (Bayer, 2000: 157.)

A témával foglalkozó szakértők jelentős része egyetért abban, hogy az információs társadalom nyújtotta lehetőségek kialakítása során párhuzamos képességek jelennek meg. Ha megértjük a hálózatok térképészetét, valahányszor új rendszerekkel találkozunk, új térképeket rajzolhatunk. Így pedig „... csak követnünk kell ezeket a

térképeket, hogy a részletek [...] egymáshoz illesztésével [...] megörökítsük dinamikus összjátékukat". (Barabás, 2003: 291)

Globális kihívások, kockázatok és fenyegetések

A szervezett bűnözés – különösen annak egyik klasszikus formája: az olasz típusú maffia bűnszövetkezet – nagyfokú biztonsági fenyegetést jelent. A társadalom bűnözés általi fenyegetettsége még nagyobb, ha az nemzetközivé válik. A nemzetközi bűnözés struktúrái pedig „... a szomszédos országokba átnyúló kisszervezetektől a regionális szerveződéseken keresztül a világméretű hálózatokig terjednek”. (Póczik, 1997: 1.) A bűnözés nemzetközivé válása nyomán „... a világ új, veszedelmes jelenséggel néz szembe. [...] Itt vannak az Új Nemzetközi Bűnözők, akik számára nem léteznek határok”. (Nicaso-Lamothe, 1996: 37.) Az EUROPOL egyik, a közelmúltban készült jelentése egyenesen azt állapítja meg, hogy a „... bűnöző szervezetek nemzetközi együttműködésének foka magas. Ez... érvényes azokra... a csoportokra is, melyeket korábban elkülönülteként, önállóként ismertünk.” (Europol, 2002: 8.)

Még rosszabb a kép, ha az instabil, illetve válságok által sújtott országok helyzetét vizsgáljuk. „...Általánosságban megállapítható, hogy Európa biztonságát nem a katonai szembenállás, hanem egyes országok belső vagy külső politikai, társadalmi és gazdasági zavarai, főleg a belső egyensúlyvesztésből adódó konfliktusai fenyegetik. [...] Térségünkben a délszláv válság mutatta meg, hogy mennyire változtak a regionális kockázatok és kihívások a hidegháború megszűnése után.” (Botz, 2007: 15–16.) Európai kitekintésből megállapítható, hogy miközben a globális méretű stratégiai fenyegetések számottevően csökkentek, az azok helyébe lépő regionális és transznacionális kihívások összetettebbek lettek, kezelésük pedig nehezebben tervezhető. (Botz, 2007: 8.)

Koszovó vonatkozásában a legnagyobb kockázatot az elképesztően magas korrupció és a kiterjedt nemzetközi szervezett bűnözés jelenti. A térségben a szervezett bűnözés és a politikai vezetés összefonódott – jelentette ki egy nemrégiben tett nyilatkozatában Kiss-Benedek József. Ezt látszik megerősíteni egy Koszovóban készített szakértői jelentés is, miszerint „... a helyi rendőrséget [...] olyan behatások érik, ahol a politika ráhatással van az ún. kiemelt célszemélyek kiválasztásánál”. (EU Commission, 2007: 4.) Az Európai Bizottság egyik másik jelentése szerint a „... politikai beavatkozás [...] akadályozza a szervezett bűnözés elleni hatásos küzdelmet”. (EU Commission, 2010: 55.)

Mindennek tükrében érthetünk egyet Matus Jánosnak a biztonsági kockázatok, fenyegetések és kihívások összefüggésével kapcsolatban tett azon megállapításával, miszerint a „... biztonság szektorai csak elméletileg választhatók el egymástól a teoretikus tisztánlátás érdekében, a valóságban azonban szorosan összekapcsolódnak, a bennük zajló folyamatok pedig hatnak egymásra”. (Matus, 2005: 214.)

A közös európai biztonság- és védelempolitika

Az Európai Unió (EU) – köszönhetően megnövekedett gazdasági súlyának – kulcsfontosságú szereplővé lépett elő a nemzetközi porondon. A diplomáciai fellépés mellett korlátozott intervenciók képességekkel is rendelkezik. Az EU számára jelentkező legfontosabb kihívások – egyebek mellett – a terrorizmus, a regionális konfliktusok

és a szervezett bűnözés. Igen nagy jelentőséggel bírnak tehát az ezekre adandó stratégiai válaszok. (Horváth, 2007: 508–509.)

Az EU közös kül- és biztonságpolitikája, illetve az Európai biztonság- és védelempolitika azzal a céllal jött létre, hogy hangsúlyosabbá tegye az Unió érdekeit. A közös kül- és biztonságpolitika azonban – megnevezése ellenére – nem tekinthető a szó szoros értelemben közös politikának, mivel az EU továbbra sem közösségi, hanem kormányközi alapon működő mechanizmus maradt. Az Unió politikája tehát csak korlátozottan befolyásolhatja az egyes tagállamok védelem- és biztonságpolitikájának sajátosságait. (Horváth, 2007: 488.)

A közös érdekek érvényre juttatása érdekében egyre nagyobb figyelmet kell fordítani a kritikus térségekben a polgári válságkezelésre. Ez a kritikus térségekben – a rendőri megfigyelésen és tanácsadáson túl – magába foglalja a határrendészeti, büntetés-végrehajtási, vám- és pénzügyőri, államigazgatási szakértők bevonását is, amelyek az államépítést hivatottak segíteni.

2005-ben a Magyar Köztársaság Belügyminisztériuma legalább 120 fős rendvédelmi békefenntartásra és polgári válságkezelésre felkészített rendőrrel és határőrrel rendelkezett. Kérdéses volt azonban, hogy az egyéb területeken dolgozó szakembereket ki készíti fel és azok miként kerülnek be a rendszerbe. (Boda, 2005: 28–29.)

Az Unió 2009-ben meghirdette öt éves ún. Stockholmi Programját, amelynek egyik fő célja, hogy növelje Európa belbiztonságát. (EU Council, 2011: 2.) Ez az átfogó belbiztonsági stratégia – kiindulva abból, hogy az egyik legjelentősebb veszély a szervezett bűnözés – ösztönzi a szorosabb és mélyebb együttműködést a tagállamok hírszerző és rendészeti szervei között. (Európai Parlament, 2009: 9.)

A szervezett bűnözés sajátosságai

A szervezett bűnözés meghatározását illetően számos nézőpont ütközik. Abban a többség egyetért, hogy a bűnszervezet „... olyan hierarchikusan szervezett, belső erőszakra épülő, (a bűnözést – A szerk.) főfoglalkozásként űző, konspirált jelleget öltő, magas fokú technikai, jogi, pénzügyi bázisra épülő, joghézagokat és átmeneti állapotokat kihasználó [...] pénzt tisztára mosó hálózat, amit a politikai, gazdasági és az államhatalmi szervekbe való beépülésre törekvés jellemez”. (Póczik, 1997: sp).

A fogalomalkotásban a legnagyobb probléma „... a »szervezettség« meghatározásával van [...] ennek foka, stílusa, megnyilvánulása országonként, sőt országrészenként is eltérhet”. (Korinek, 1996: 55.) A szervezett bűnözés valójában bűnözési mag, amelyet szükségszerűen vesz körül a kísérő bűnözés. Amíg azonban „... a bűnüldözés zömmel mindig nemzeti keretek között folyik, a szervezett bűnözés már régen nemzetközi »vállalkozás«”. (Korinek, 1996:56.)

A szervezett bűnözés további fontos jellemzője a bűncselekmények minden fázisának megtervezése, annak szakszerű végrehajtása. Továbbá, adott esetben, külsős specialisták bevonása külföldről és a konspirációs szabályok alkalmazása. Az eszköztár részét képezi a bűnügyi rendőrség személyi állományának, munkamódszereinek felderítése, abba informátorok beépítése, a korrupció alkalmazása, függőségi viszonyok kialakítása.” (Póczik, 1997: sp)

A rendvédelem intézményrendszerének újjászervezése a Koszovóban

A délszláv válság tulajdonképpen nem más, mint Jugoszlávia felbomlásának folyamata. (Botz, 2000: 40.) *Titónak* még sikerült a nemzeti-nemzetiségi törekvéseket erőszakkal féken tartani. Amikor azonban 1980-ban meghalt, csak idő kérdése volt, hogy az elfojtott problémák felszínre kerüljenek. (Szternák, 1991:69). A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság végül is 1992-ben felbomlott. A délszláv polgárháború időszakában megszűnt a közrend és közbiztonság, a helyi rendvédelmi szervek nem tudták ellátni feladataikat. A tartományi rendőrségek személyi állományának egy részét kivonták vagy kivonult, elesett, megsebesült, vagy dezertált. A kialakult helyzetben lehetetlen volt fenntartani a törvényes rendet, ami feltehetően jó táptalajt szolgáltatott a szervezett bűnszervezeteknek.

Nemzetközi összefogás a közrend helyreállítására

Az egykori Jugoszlávia más országrészeihez hasonlóan Koszovó területén is polgárháborús helyzet alakult ki. A térségben csak a beavatkozó szerb katonai, rendőri, paramilitáris erők, másfelől a Koszovói Felszabadítási Hadsereg (Ushtria Çlirimtare e Kosovës – UÇK) alakulatai maradtak. Súlyos fegyveres konfliktus és humanitárius katasztrófa bontakozott ki, aminek a NATO 1999-es légi hadjárata vetett véget. Kezdetét vette a békeateremtés és a békekikényszerítés időszaka.

Az ENSZ határozata kivonásra kötelezte az összes reguláris és irreguláris erőt, továbbá engedélyezte egy nemzetközi rendőrség telepítését, végrehajtói mandátummal. A nemzetközi rendőri erők 1999-től 2008-ig fejtették ki tevékenységüket. A helyi rendőrséget fokozatosan telepítették vissza. Annak kiképzését az ENSZ felhatalmazásával különböző nemzetközi szervezetek (EBESZ, ICITAP stb.) az ENSZ tagállamainak szakemberei hajtották végre.

A békefenntartás és a polgári válságkezelés fontos rész célja az államépítés és az ideiglenesen felfüggesztett jogok fokozatos visszaadása. Ezt szem előtt tartva történetek erőfeszítések annak érdekében, hogy a helyi rendvédelmi szerveket újra képessé tegyék feladataik ellátására. Az ENSZ-rendőrség 2003-ban alakította meg a Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóságot, ahol 2005-től korlátozott jogkörrel végezhettek munkát a helyi rendőrök.

2008-tól változás állt be a nemzetközi felügyeleti rendszerben. Az EU biztonsági és védelmi politikai misszióját (European Security and Defence Policy – ESDP) a továbbiakban az Európai Unió Jogállamiság Missziója Koszovóban (European Union Rule of Law Mission in Kosovo – EULEX) végzi. 2009 márciusában a helyi rendőrség állománytáblája, annak feltöltöttsége, továbbá az EULEX döntése lehetővé tette, hogy minden működési jog visszakerüljön. Ugyanakkor az EULEX fenntartotta azt a jogot, hogy intenzív tanácsadói-megfigyelői jogokat gyakoroljon; egyik szerve nyomozati jogkörrel rendelkezzen; súlyos jogsértés esetén azonnali beavatkozás lehetőségét fenntartsa; továbbá a közrend-, és közbiztonság súlyos megzavarása esetén, sajátérső csapatok bevetéséről döntsön.

A helyi rendőrség újjászervezése

Az egykori Jugoszláviában a rendszerváltás, illetve a polgárháborúhoz vezető időszak átstrukturálta a rendőrség szervezetét, gondolkodásmódját, a felderítés dinamikáját és irányultságát. A személyi állomány egy részének etnikai alapon történő részvétele a fegyveres harcokban, a területvédelmi funkciók, az átcsoportosítások nem tették lehetővé a szervezett bűnözés elleni harc kihívásaiból fakadó kötelezettségek teljesítését. Valószínűsíthető, hogy a HUMINT-tartás és -bevonás intenzitása csökkent, a technikai jellegű információszerzés tárháza pedig nem érte el az elégséges szintet.¹

A Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság helyi hivatásos állománya 2003-tól 2008 márciusáig bezáróan leginkább alárendelt szerepet játszott a bűnügyi felderítésben. Az ügyek vezetését, a nyomozati irányok kijelölését, a feldolgozások mélységét, a célszemélyek kijelölését, az erők, eszközök és módszerek alkalmazásának mértékét a nemzetközi szervezet által delegált műveleti tisztek határozták meg.

A helyi állomány átlagéletkora 34, rendőri szolgálatban eltöltött ideje 8, illetve a Kábítószer Bűnözés Elleni Szolgálatban (KBESZ) betöltött szolgálati idő 4 év volt. (Uri, 2010: 24.) A Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatóság Kábítószer Bűnözés Elleni Szolgálatának munkatársai külföldön átlagosan kétszer, otthon nyolc esetben vettek részt különböző tréningeken. (Uri, 2010: 24.)

A 2008 márciusa és 2009 márciusa közötti időszak az átmenet éve volt: ekkor már nem érvényesült az ENSZ rendőrségbe történő beágyazódás, de az EULEX még nem hirdette meg a teljes felhatalmazással funkcionáló helyi rendőrséget. Amikor ez megtörtént, egy fiatal, motivált, tettere kész, kiképzett és bizonyos fokú tapasztalattal rendelkező, ugyanakkor anyagilag nem megbecsült nyomozói csapat vette át a szerepkört. Azt, hogy az ENSZ/EU-éra alatt milyen mintákat, követendő irányvonalakat vettek át, illetve vesznek át a jövőben, nem könnyű egyértelműen megítélni.

A technikai felszereltség, a rendelkezésre álló egyéb lehetőségek, amit a KBESZ örökölt (például a távközlési hálózat végponton történő ellenőrzése, kiképzett megfigyelő szolgálat, számítástechnikai eszközök stb.) könnyebbé tették a szervezett bűnözés elleni küzdelmet. Azonban a fentiekben jelzett örökség hírszerzést támogató része kialakíthat egy olyan sajátosságot, ami technokratává teheti az eljáró bűnügyi felderítő tisztet, továbbá elnyomhatja a HUMINT-képességeket.

A végponton történő folyamatos ellenőrzés nemcsak többletmunkát kíván, hanem folyamatos adminisztratív kötelemeket is jelent. Ennek hiánya mindig érzékelhető volt. Elmaradt (vagy azt csak részlegesen hajtották végre) a feldolgozás alá vont hálózatok precíz értékelése, annak kibontása, további alrendszer feldolgozása. Ez inkább statisztikai szemléletű ügyfeldolgozáshoz vezetett, mintsem szélesebb körű, felderítés-alapú nyomozáshoz. Nem volt áttörés és úgy tűnik hajlandóság sem a magasabb szintű hálózatok, csoportok és azok vezetőinek feltérképezésére.

A HUMINT alkalmazásával kapcsolatos felfogások különböző iskolákat képviselnek. Ezek leképződnek a KBESZ rendszerében is. Ennek köszönhető, hogy a

1 A HUMINT kifejezés az emberi kapcsolatok felhasználásával folytatott titkos információszerzést jelenti. A hírszerzés ősi, klasszikus módszere. (Forrás: <http://www.mkih.hu/humint.shtm> 2011.10.13.)

szabályozás inkább központosítja, mintsem leosztja a foglalkoztatás lehetőségét a munkatársak között. Mégis, egy minimális közvetlen kapcsolat kialakítása megfigyelhető, azonban ennek adminisztratív korlátjai vannak. Aggályos továbbá a hivatkozási alap, így ez jogilag támadható. Nem alakult ki egy olyan „kereső” szemlélet, amely a potenciális adathordozókat pásztázná akár nyílt, akár operatív eljárásaik során.

A KBESZ éves összefoglaló jelentései alapvetően két főfejezetet ölelnek fel: az ún. realizált ügyek bemutatását és a statisztikai adatokat. A hivatal által készített bemutatóba pedig az alárendeltek jelentéseit integrálják, azonban jelentős eltérés a koncepcióban nincs. (Uri, 2010: 10.) Vagyis se az egyik, se a másik nem tartalmaz olyan részletes adatokat, amelyek szervezett bűnözői körök, csoportok bemutatását taglalná, ismertetné azok betöltött szerepét a bűnözésben, a gazdaságban, és – nem utolsósorban – a politikában. Szintén nincs ráutaló elemzés arra vonatkozóan, hogy előrejelzést vázoljanak fel. Az ilyen típusú éves összefoglaló jelentés nem alkalmas arra, hogy a rendőrségi stratégiai szint kellőképp megismerje az uralkodó és az ún. feltörekvő csoportokat.

A szervezeti felépítést és az ehhez kapcsolódó átszervezéseket azért fontos megemlíteni, mert azok kellőképpen befolyásolhatják a szervezett bűnözés elleni küzdelem hatékonyságát. Egyedül a KBESZ rendelkezett a régiókba kihelyezett csoportokkal – igaz, csak szakmai fölérendeltség tekintetében. Ez oda vezetett, hogy a csoport képességeit a régió is kihasználta (így alkalmanként humánerőforrás és technika tekintetében elvonások is történtek). Ennek, ha nem is teljes mértékben, a 2010-ben jóváhagyott centralizáció vetett véget.

A hivatal szervezeti struktúrájában két, egyenrangú alszervezet között volt egyfajta párhuzamosság: a kábítószeres bűnözés elleni igazgatóság egyes jogköreit a szervezett bűnözés elleni igazgatóság gyakorolta, miközben együttműködés nem minden esetben volt észrevehető.

Koszovó – területénél fogva – nem tartozik a nagy kiterjedésű államok közé, továbbá a válság etnikailag megosztotta a népességet. Szinte teljes belterjesség alakult ki, erősek a rokoni szálak és kötődések. Fontos továbbá, hogy az UCK-hoz való kötődés a koszovói albán népesség körében szabadságharcost és felszabadítót jelent – szerb oldalról ez a terrorista jelzót kapta. Ennek pedig ikonikus hőse a néhai *Adem Jashari*. Mindennek nyomán a multi-etnikumú rendőrség teljes kialakítását még nem sikerült végrehajtani. (EU Council, 2008: 93.)

A szervezett bűnözéssel foglalkozni jogosult szervek

A szervezett bűnözéssel kapcsolatos összefoglaló jelentéseket a válságövezeteken kívüli országokban is általában több szerv állítja össze. A jelentés az illetékességi területén és hatáskörébe utalt bűncselekmények felderítése során keletkezett információkon alapul.²

Koszovóban azonban más a helyzet. Ott ugyanis az állami szereplőkön kívül, más szervezetek is részt vehetnek ebben és jogosultak a szervezett bűnözéssel kapcsolatos adatok gyűjtésére, rendszerezésére és értékelésére (ld. táblázat). Az áttekintés kizárólagosan a szereplők információszerző-hírszerző képességét és ez által a szervezett bűnözéssel kapcsolatos információk hozzáférhetőségét jelzi.

A huszonkettő szereplőből mindenki rendelkezik információszerző képességgel, azonban már csak tíznél állhat fenn hírszerző képesség megléte. Tizenhét esetben szinte bizonyos, hogy képességeik függvényében, kisebb-nagyobb mértékben szervezett bűnözéssel kapcsolatos adatokkal kerülnek kapcsolatba.

Összegzés

A globalizált világ információs társadalma által az elmúlt évtizedekben gerjesztett adatmennyiség annak nyomon követésére és feldolgozására kényszeríti az állami szerveket. Ez a feladat leginkább a rendőrségekre és a titkosszolgálatokra hárul, amelyek törvényi felhatalmazásuknál fogva információszerzéssel foglalkoznak.

A hatalmas információtömeg – egyebek mellett – azt jelzi, hogy kialakult az emberi kapcsolatoknak egy olyan halmaza, amely első megközelítésben átláthatatlan. E halmaz azonban feltérképezhető, a „térkép” birtokában pedig olyan személyekhez is el lehet jutni, akiket közvetlenül elérni szinte lehetetlen.

A biztonsági kihívások, fenyegetések és kockázatok között szoros kapcsolat van (némelyikük a másik nélkül nem is értelmezhető). A szervezett bűnözés törekvései súlyosan veszélyeztetik a közrendet és közbiztonságot, szélesebb értelmezésben a nemzetbiztonságot is. Felelőtlenség lenne tehát, ha azt a maga elkülönült világában kezelnénk.

A szervezett bűnözés tekintetében különösen veszélyeztetettek a válságövezetek országai. A szegénység, a hagyományok, a könnyen szerzett mellékjövedelem elégséges feltétele a korrupciónak, ugyanakkor erkölcsileg romboló hatású. Nem lehet megszüntetni, ugyanakkor mérsékelhető, azonban ennek eredménye csak hosszabb távon mérhető.

Az Európai Unió biztonságpolitikájának egyik legfontosabb összetevője a szervezett bűnözés elleni küzdelem. Ez leginkább belügy, azonban a belbiztonság kialakítása, a szervezett bűnözésre adott nemzeti stratégiai válaszok hatással vannak az Unió valamennyi tagállamának biztonságára is. A szervezett bűnözés transznacionális jelenség, ezért az EU-nak nemzeti, válságövezeti és szupranacionális szinten szükséges lépéseket tenni és figyelemmel kísérnie azt. Jelenleg azonban hiányzik az átfogó biztonságpolitika, nem elég mély és hatásos az együttműködés a rendvédelmi szervek között, továbbá a rendvédelmi képzés sem egységes.

A délszláv térségben az évtizedes hanyatlás során teljesen kicserélődött a rendőrség állománya. Az a korábban több nemzetiségűből aránylag homogén szerkezetű lett. A pangás évei, a felbomlás, a polgárháború és az emberiség elleni bűntettek

---

2 Magyarországon a legjelentősebb adatbevitelt a rendőrség (a Nemzeti Nyomozó Iroda; a Budapesti Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Információs Főosztálya, Szervezett Bűnözés Elleni Főosztálya, továbbá az elemző osztályok) biztosítja. Az adatok összeállításában közreműködik továbbá minden olyan szerv (például az Információs Hivatal, a Katonai Felderítő Hivatal, a Katonai Biztonsági Hivatal, az Alkotmányvédő Hivatal, a Terrorelhárító Központ, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal), amely releváns információk megszerzése céljából titkos adatgyűjtést folytathat. Annak érdekében, hogy az illetékes döntéshozókhöz eljusson egy összegzett, átfogó jelentés, továbbá hatékonyabb legyen a szervezett bűnözés elleni harc, 2000-ben parlamenti döntés született arról, hogy egy ún. Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ alakuljon.

RENDVÉDELEM

		Információ-szerző képesség	Hírszerző képesség	Szervezett bűnözéssel kapcsolatos	
				adatok keletkeztetése	jelentéstételi kötelezettség
1.	KFOR ³	igen	igen	igen	igen
2.	UNMIK ⁴	igen	igen	igen	igen
3.	ECLO ⁵	igen	nem	igen	igen
4.	EULEX/EUOCI ⁶	igen	igen	igen	igen
5.	EULEX/Security Office	igen	igen	igen	igen
6.	EULEX/MAC ⁷	igen	nem	igen	Igen
7.	UNMIK-EULEX/PCU ⁸	igen	nem	igen	nem
8.	EULEX/SD ⁹	igen	nem	igen	igen
9.	EULEX/PED ¹⁰	igen	igen	igen	igen

- 3 A nemzetközi fegyveres békefenntartó erők, amelyek 1999-től napjainkig a NATO fennhatóság alatt, az ENSZ felhatalmazásával vesznek részt a műveletekben. Mind információszerző, mind hírszerző képessége a legerősebb az érintettek közül. Első számú együttműködő partnerei: UN, EULEX, OSCE, helyi rendőrség és titkosszolgálatok.
- 4 Az ENSZ koszovói missziójának fennállása alatt a kijelölt és arra jogosult egységek mind humán, mind technikai értelemben titkos információgyűjtést folytathattak, többek között a szervezett bűnözés elleni küzdelem vonatkozásában. Felhasználták a KFOR képességeit is, azonban az egyik fő cél az volt, hogy a helyi bűnüldöző szervek – többek között rendőrség – a teljes hatásköri és illetékességi lista átvételét követően rendelkezzen a megfelelő képességekkel (például távközlési rendszerek ellenőrzése stb.). Főbb együttműködő partnerei: a NATO, az OSCE, az EULEX és a helyi állami szervek. Az UNMIK létszáma gyakorlatilag elenyésző az EULEX telepítését követően. Az EULEX megjelenését követően, az átadás-átvétel, a leköszönő fél részéről nem ment zökkenőmentesen. Kérdéssé vált, hogy a szervezett bűnözéssel kapcsolatos bármilyen jellegű adat végleg irattárba került vagy hozzáférést biztosítottak az EULEX illetékes döntéshozói részére. Ez különösen vonatkozhat az évek során kiépített HUMINT-képességekre, továbbá azon jelentésekre, amelyeket a stratégiai döntéshozókhoz továbbítottak.
- 5 Az Európai Bizottság Összekötő Irodája féléves időközönként összefoglaló jelentést készít, többek között a szervezett bűnözéssel kapcsolatosan. Ez az EULEX-en belül elhelyezkedő szervek adatszolgáltatási kötelezettségén alapul. Kérdésként felmerülhet, hogy az ECLO, az EUOCI és a későbbiekben létesítendő EULEX/MAC párhuzamosan működik-e vagy nem.
- 6 A bűnügyi hírszerző egység szerves része az EULEX információszerző felépítményében, amely annak végrehajtói igazgatóságán belül helyezkedik el. Főbb együttműködési partnerei: az EULEX bármely szerve, továbbá a KFOR, az UN, az EUROPOL. (EU Council, 2009: 2.)
- 7 Új kezdeményezés, amelynek bevezetését minden ESDP-misszióban tervezik, felállításáról azonban a mindenkor misszióvezető hozhat döntést. (EU Council, 2009b) Az egységes elemzés céljából a misszió információ-keletkeztető egységei kötelesek érdemi adatokkal ellátni a MAC-ot. (EU Council, 2009b: 4.) Az egység a misszió legfőbb vezetőjének van alárendelve, döntéshozatali jogköre nincs. Együttműködési készsége jellegéből fakadóan inkább egyirányú.
- 8 2002-ben az UNMIK és az INTERPOL megállapodást kötött bűnügyekkel kapcsolatosan felmerülő információk cseréjéről. Szervezett bűnözéssel kapcsolatos adatok birtokába akkor jut, ha a szervezeten keresztül megkeresés érkezik be. Az átiratot az PCU csak akkor tudja elkészíteni, ha további megkereséseket fogyanatosít a válságövezetben és/vagy az adott tagország irányába. A válaszok alapján nyílik lehetőség bűnügyileg releváns információk megismerésére.
- 9 Az EULEX rendőri komponensének legfontosabb igazgatósága. A legnagyobb mennyiségű információ itt jelenik meg, mivel lefedettséget biztosít a válságövezet teljes illetékességi területén. Együttműködési hajlandósága a legaktívabb.
- 10 Végrehajtói jogosultságokkal rendelkező, nyomozati szerv. Kiemelt ügyekkel foglalkozik. Együttműködés és precíz ügyfeldolgozás által jelentős rálátással bírhat, irányokat állapíthat meg. Fenntartása információ-hírszerző szempontból fontos.

		Információ-szerző képesség	Hírszerző képesség	Szervezett bűnözéssel kapcsolatos	
				adatok keletkeztetése	jelentéstételi kötelezettség
10.	ICITAP	igen	nem	igen	igen
11.	Diplomáciai testületek	igen	igen	n. a.	n. a.
12.	OSCE ¹¹	igen	nem	igen	igen
13.	Koszovói Katonai Titkosszolgálat ¹²	igen	igen	n. a.	n. a.
14.	Koszovói Polgári Titkosszolgálat	igen	igen	n. a.	n. a.
15.	Koszovói Rendőrség	igen	igen	igen	igen
16.	Koszovói HŐR	igen	igen	igen	igen
17.	Koszovói Vám	igen	igen	igen	igen
18.	Koszovói Szerb Rendőrség ¹³	igen	igen	igen	igen
19.	Nki hum. szervezetek	igen	HUMINT	n. a.	nem
20.	Nki NGO-k	igen	HUMINT	n. a.	nem
21.	Helyi NGO-k	igen	HUMINT	n. a.	nem
22.	„Enter” tolmács ¹⁴	igen	HUMINT	n. a.	n. a.

következményei mély nyomot hagytak az emberekben, a rendőrség pedig sokáig nem volt képes arra, hogy minden esetben ellássa a békebeli idők alatti feladatait. A nagy szünet közel tíz évben mérhető. Napjainkban egy inkább fiatal, kiképzett, de nem feltétlenül tapasztalt állomány áll rendelkezésre, amelyik elsajátította a felderítés-alapú ügyfeldolgozás egyes részeit, ugyanakkor inkább rövidebb határidőkkel és inkább kevesebb humán-erőforrással dolgozik. Az elengedhetetlen, inkább közponosított, mintsem decentralizált, titkos információgyűjtési erő felépítése hosszabb

11 Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ/OSCE) a világ legnagyobb regionális biztonsági szervezete. Mandátumán belül meg kell említeni a rendőrséggel kapcsolatos fejezetet. (OSCE, 1999: 1.) Ez leginkább a rendőrség fejlesztését, az állomány kiképzését jelenti. Tevékenységének határfokát rendőri szempontból hosszabb távon lehet csak majd mérni.

12 Tevékenységük kívül esik az EULEX hatáskörén. Természetükből fakadóan kapcsolatba kerülnek szervezett bűnözést érintő személyekkel, ügyekkel. Adattovábbítási és együttműködési kötelezettségük nem ismert.

13 A táblázatban felsorolt szereplők közül, a legnagyobb és legjelentősebb a Koszovói Rendőrség, ami hatáskörénél és szervezeti felépítésénél fogva, köteles a szervezett bűnözéssel kapcsolatos nyomozásokat végrehajtani, az ezzel összefüggő összefoglaló jelentéseket elkészíteni, trendeket és előrejelzéseket felvázolni, ellenintézkedéseket tenni, széleskörű együttműködést kialakítani. Mivel erre egy országos hatáskörű szerv hivatott, ezért a szervezett bűnözéssel kapcsolatos helyzetkép megjelenítését ez által lehet végrehajtani.

14 Bizonyos munkakörökben biztonsági kockázatot jelenthet. Ez leginkább arra az esetre vonatkozik, ahol a helyi rendvédelmi szerv szenzitív információk birtokosa és a kijelölt nemzetközi tanácsadókkal történő megbeszélések során egy ún. harmadik félhez továbbítja ezeket. Ilyenkor előfordulhat, hogy a hivatalosan megszerzett adatokat hamarabb továbbíthatják az arra nem illetékes szervezeteknek, személyeknek, mint ahogy azt a hivatalos címzett megkapná.

vesz igénybe. A rendőrök munkáját nehezíti az országban meglévő magas szintű korrupció is.

Az ügyek részletes kibontása, a hálózatok feltérképezése egyelőre várat magára. Így pedig a szervezett bűnözéssel kapcsolatos helyzetképek felvázolásánál sem lehet olyan adatokhoz jutni, amelyek a meghatározó bűnözői csoportokat és azok vezetőit tárnák fel. Mivel az EULEX inkább tanácsadói, polgári válságkezelői misszió, így csupán korlátozott hatáskörrel rendelkezik, ezért a helyi rendőrség nem minden esetben ad át minden információt. Ez abban az esetben érthető és elfogadható, amennyiben a nemzetközi misszió transzparens jelleget hirdet. Ebben az esetben azonban nem mindig biztosítható az adatvédelem.

A gyakori átszervezések és vezetői személycserék nehezítik a rendszer stabilizálódását (különösen a felderítés-alapú szemléletmódot, mivel ennek meghonosítása hosszabb időt vesz igénybe). Ugyancsak hiányos az igen időigényes és precíz értékelő munka az említett egységeknél. Kulcskérdés a szerb diaszpórákkal, Észak-Mitrovicával és a szomszédos országokkal történő együttműködés, mivel az egységes szervezett bűnözés elleni helyzetkép elkészítéséhez minden egyes hozzáadott érték számítana.

Nemzetközi vonatkozásban – annak ellenére, hogy több szereplő jelenik meg a színtéren – minden esetben csak egy lát el főszerepet. A legelterjedtebb rendészeti békefenntartói misszió megfigyelői és tanácsadói korlátokkal bír. Ez a rendszer többféle megoldást, javaslatot és nézetet kínál, azonban a megfelelően kiválasztott stratégia intézményszintű adaptálásához hosszabb időszak szükséges.

Figyelembe kell venni a fokozatosság elvét, mivel az alapok elsajátítása különös fontossággal bír. Célszerű lenne legalább csökkentett formában visszahozni a terepen jelen lévő megfigyelő-járőröző tevékenységet, amely lehetővé tehetné állandó információszerzést.

A MAC-féle project bevezetése jó intézkedésnek tűnik, azonban a kezdeményezés még fiatal. Eredményességének alapvető kulcsa: a csoport összetételének felépítése, a párhuzamosságok elkerülése, továbbá az együttműködési és információáramlási kötelezettség kialakítása. A két utóbbi feltétel mindenhol gyenge pont a rendszerben, ugyanis különböző jogállású szervezetek, különféle információszerző képességekkel rendelkezhetnek. Nagyobb figyelmet kell fordítani a tanácsadók írásos, adminisztratív kötelezettségeire. Az EULEX/SD kiemelt jelentőséggel bír, következőképp hosszútávon történő fenntartása elengedhetetlen érdeke mindenkinek.

Végkövetkeztetésként annyi megállapítható, hogy nincs olyan optimális helyzet, amely az említett szereplők nagy részének a szervezett bűnözéssel kapcsolatos helyzetértékeléseit egyesítené. Ezáltal továbbra sem valószínű, hogy szélesebb áttekintést lehetne kapni az uralkodó viszonyokról. A legnagyobb információgyűjtőképességgel rendelkezők (ti. a helyi rendőrség, az EULEX, a KFOR) képesek a reális helyzet felvázolására. A végső megoldás azonban a politikai akaratban és a helyi szervezett bűnözés elleni szolgálat szemléletében keresendő. Továbbra is nagy hangsúlyt kell fektetni a bűnüldöző szervezetek közötti együttműködésre és az információcserére.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Barabás Albert-László (2003): Behálózva. Budapest, 2003. Magyar Könyvklub. ISBN 963 547 895 X. 367 p. (A mű eredeti címe: Albert-László Barabási: Linked. 2002. Magyarra fordította: Vicsek Mária, 2003)
- Bayer József (2000): Globalizálódás, európai integráció és nemzeti identitás. Politikaelméleti tanulmányok. Szöveggyűjtemény. (Szerk.: dr. Láng Péter). Budapest, 2000. ZMNE,
- Boda József (2005): A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és a XXI. Században. Doktori (PhD) értekezés. Budapest 2005. ZMNE
- Boda József (2010): A katonai, rendőri és civil (nem katonai) feladatok kölcsönkapcsolata, komplex értelmezése. Hadtudomány, 2010/1–2. szám.
- Botz László (2000): A hadászati felderítés szerepe a Magyar Köztársaság stabilitását befolyásoló globális és regionális fenyegetések, veszélyek, kockázatok és kihívások értékelésében, különös tekintettel a megváltozott Európai biztonságpolitikai helyzetre, a NATO új stratégiájára és a Délszláv válságra. Doktori (PhD) értekezés. Budapest, 2000. ZMNE
- Botz László (2007): Hazánk biztonsági rendszerének helyzete és felkészültsége a várható fenyegetések elhárítására. Felderítő Szemle, 2007/1. (március)
- CPC (Civilian Planning and Conduct Capability): EULEX Kosovo Intelligence Architecture. Annex P. 9168/10. AH/ls. EN.
- EU Commission (2007): Expert assessment mission to Kosovo under UNSCR 1244 on drug trafficking. Francesco De Lellis. December 2-7 2007.
- EU Commission (2010): Kosovo 2010 Progress Report. Brussels, 9 November 2010. SEC (2010) 1329.
- EU Council (2008): Joint Action 2008/124/CFSP of February 2008 on the EULEX Kosovo. Official Journal of the European Union. L 42. EN. 16.2.2008.
- EU Council (2009): Joint evaluation of the implementation of the information exchange mechanisms between the GSC/ESDP missions and Europol. 12753/09. Brussels, 28 August 2009.
- EU Council (2009b): Overarching principles for the establishment of an Analytical Capability in Civilian ESDP Crisis Management Operations – Mission Analytical Capability (MAC). 15417/1/09. Brussels, 6 November 2009.
- EU Council (2011): Draft Council conclusion on the Commission communication on the European Union internal security strategy in action. Brussels, 21 February 2011. 6699/11. JAI 124.
- Európai Parlament (2009): Állásfoglalásra irányuló indítvány az Európai parlamenthez és a Tanácsához intézett: „A Szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló térség a polgárok szolgálatában- a stockholmi program” című bizottsági közleményről. 6.10.2009. B7-0000/2009.
- Europol (2002): A 2002. évi jelentés, a szervezett bűnözésről az Európai Unióban. Magyar változat. (Fordította: Liktör Lajos nyugállományú rendőr ezredes; Szerkesztett és lektorálta: Lelovics Csilla rendőr százados)
- Horváth Zoltán (2007): Kézikönyv az Európai Unióról. Budapest, 2007. Hvgorac. ISBN 978 963 7490 84 2
www.hvg.hu/itthon/20110319_szazmillioba_kerult_koszovoi_hm_ei_uzlet. letöltés dátuma: 2011. március 19. 21:45 óra
- Istvanovszki László (2008): A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ helye, szerepe, tapasztalatai a határon átnyúló veszélyek és fenyegetések megelőzésében, kezelésében. Felderítő Szemle Különszám, 2008. január.
- Korinek László (1996): A szervezett bűnözés lényegi elemei. In: Harmadik Jogászgyűlés. Budapest, 1996. Magyar Jogász Egyesület.
www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium/hirek/a-szervezett-bunozes-elleni-kzdelem-az-egyik-legfontosabb-feladat.Letöltés dátuma: 2011. március 11. 19:50 óra
- KPS (2006, 2007): Kosovo Police Service, Directorate of Organized Crime Central Narcotic Investigation Section: Annual Report, 2006, 2007. Prishtina, Kosovo.
- KP (2008, 2009): Kosovo Police, Directorate of Organized Crime Central Narcotic Investigation Section: Annual Report, 2008, 2009. Prishtina, Kosovo.
- Matus János (2005): A jövő árnyéka. (MTA doktori értekezés.) Pesti Csoport kft. Budapest, 2005. ISBN 963 219 971 5.
- Nicaso Antonio-Lamothe Lee (1996): A Maffia. Saxum Kiadó, 1996. ISBN 963 85578 4 2. (A mű eredeti címe: Nicaso Antonio-Lamothe Lee: Global Mafia. Toronto, 1995. Fordította: Szántó Judit)

RENDVÉDELEM

- OSCE (1999): Organization for Security and Co-operation in Europe Permanent Council: Decision No.305. PC.DEC./305. 237th Plenary Meeting PCJournal No. 237, Agenda item 2. 1 July 1999.
2000. évi CXXVI. törvény a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központról.
- Póczik Szilveszter (1997): Nemzetközi szervezett bűnözés tegnap és ma. Társadalmi Szemle 1997/11. szám, pp. 19–34.
- Resperger István (2004): Beszélgetések a biztonságról magyar szemmel. (Előadás) Hamburg (Németország) 2004. február 20.
- Szternák György (1991): Jugoszlávia válsága. Új Honvédségi Szemle, 1991/X.
- Uri, Laszlo (2010): Report on Reshuffle of Kosovo Police Directorate of Organized Crime Central Narcotic Investigation Section. Pristhina, Kosovo. EULEX mission. 21 September 2010.
- Yoneji Masuda (1988): Az információs társadalom. Budapest, 1988. OMIK és Könyvtár. ISBN 963 592 761 4